

УДК 338.22:342.5(477.8)

С. Криштанович

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Проаналізовано інституційне та нормативно-правове забезпечення розвитку гірських територій України. Висвітлено сучасний стан та існуючі проблеми його вирішення. Наведено шляхи підвищення ефективності інституційного та нормативно-правового забезпечення розвитку гірських територій України.

Ключові слова: державне управління, плани, програми, державна стратегія, соціально-економічний комплекс, інституційні засади, нормативно-правові акти.

Досягнення стратегічної мети та завдань державної політики у сфері соціально-економічного розвитку гірських територій вимагає сформованої та повноцінної інституційної бази, невід’ємними компонентами якої є норми, правила, суб’єкти та об’єкти управлінської діяльності, сукупність яких забезпечує координацію і організацію функцій її забезпечення. Ці питання відображені у працях таких вітчизняних науковців, як: С. Біла, З. Варналій, В. Воротін, В. Демченко, П. Жук, В. Кравців, О. Настечко, П. Самольотов, Ю. Стадницький, О. Шаблій, Л. Шевчук та інших, присвячених загальним проблемам розвитку гірських територій України. Проте проблема удосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення їх соціально-економічного розвитку залишається ще недостатньо дослідженою і потребує детальнішого розгляду. У цьому полягає значна актуальність запропонованої статті. З огляду на це, її метою є обґрунтування пріоритетних напрямів та засобів інституційного та нормативно-правового забезпечення соціально-економічного розвитку гірських територій України. Без їх належного застосування неможливо реалізувати мету державної політики у цій сфері.

Відомо, що процес планування та прогнозування соціально-економічного розвитку гірських територій в Україні регулюють такі нормативно-правові акти, як Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 р. та Постанова Кабінету Міністрів України “Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету” від 26.04.2003 р.

Розробка та виконання загальнодержавних програм (зокрема також щодо розвитку гірських територій) покладена Конституцією України на уряд, а затвердження цих програм – на Верховну Раду України. Базовими інститутами, відповідальними за реалізацію соціально-економічного розвитку усіх типів територій на місцевому рівні, є: обласні ради, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська та Севастопольська міські ради; обласні державні адміністрації, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; агентства регіонального розвитку; фонди розвитку регіонів; регіональні центри інноваційного розвитку; територіальні громади та органи місцевого самоврядування базового рівня [1].

Серед важелів державного регулювання процесів розвитку гірських територій на особливу увагу заслуговують правові норми, що повинні створювати основу для їх

стабільного розвитку і максимально ефективною віддачі від функціонування відповідного соціально-економічного комплексу. На сьогодні політика щодо гірських територій в Україні регламентується такими основними законодавчо-нормативними актами: Законом України “Про статус гірських населених пунктів в Україні” від 15.02.1995 р., Постановою Кабінету Міністрів України “Про перелік населених пунктів, яким надається статус гірських” від 11.08.1995 р., Постановою Кабінету Міністрів України “Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах” від 11.08.1995 р., Законом України “Про Основні засади державної екологічної політики України на період до 2020 року” від 21 грудня 2010 р. Вищезгадані документи декларують державні гарантії соціально-економічного розвитку гірських територій і населених пунктів, яким надано статус гірських.

Питання соціально-економічного розвитку гірських територій також частково регулюються Бюджетним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України “Про Кабінет Міністрів України”, “Про місцеві державні адміністрації”, “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про державні цільові програми”, “Про планування і забудову територій”, “Про Генеральну схему планування території України”, “Про основи містобудування”.

Засади соціально-економічного розвитку гірських територій безпосередньо регламентовані Законом України “Про стимулювання розвитку регіонів”, у якому, зокрема, визначено механізм планування розвитку регіонів, згідно з яким Кабінет Міністрів формує державну стратегію регіонального розвитку, а на її основі місцеві органи влади розробляють регіональні стратегії, що містять також і завдання соціально-економічного розвитку гірських територій. Іншими інструментами реалізації соціально-економічної політики в гірських територіях визначено програми подолання депресивного стану територій та державні цільові програми відповідного галузевого скерування.

Нормативно-правові засади щодо розвитку гірських територій визначені у Постановах Верховної Ради України “Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів”, “Про охорону навколишнього природного середовища” із змінами, внесеними станом на 02.12.2010 р., “Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік”, “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” від 01.07.2010 р., а також в Указі Президента України “Про Концепцію державної регіональної політики” від 25.05.2001 р. Не можна не погодитись із думкою С. Серьогіної [2], що вищезначений президентський указ є прикладом некритичного сприйняття і копіювання російського досвіду і загалом відтворює основні недоліки Указу Президента Російської Федерації. Цей документ мав більш теоретично-методичний зміст і не містив головного – способу його виконання та індикаторів для моніторингу, а механізми реалізації державної політики не мали інноваційного змісту і адекватного фінансового забезпечення.

Зауважимо, що конкретизація правових заходів регулювання питань соціально-економічного розвитку гірських територій подається у Постановах Кабінету Міністрів України: “Про затвердження Порядку здійснення моніторингу показників розвитку регіонів, районів, міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення для визнання територій депресивними” № 860 від 24.06.2006 р., “Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року” від 21.07.2006 р., “Концепція вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України” від 04.10.2006 р., “Про затвердження Положення про Раду розвитку регіонів” від 20.12.2006 р., “Концепція державної регіональної політики” від 02.07.2008 р.

Окрім того, низка нормативно-правових актів регулює соціально-економічний розвиток гірських територій через затвердження найрізноманітніших програм. Зокрема, в переліку державних (цільових) програм, які планувалось фінансувати у 2010 р., нараховувались 120 різних програм, які затверджені Парламентом, Урядом та Президентом України [3]. Більша частина цих програм певним чином впливає на розвиток відповідних гірських територій окремих областей України. Місцеві органи влади, своєю чергою, на виконання нормативно-правових актів, а також із власної ініціативи розробляють та затверджують свої програми, загальна кількість яких в окремому органі влади може перевищувати кілька десятків. Це і загальнопоширені Програми соціально-економічного розвитку областей (районів), а також спеціальні, наприклад Стратегія розвитку та маркетингу туризму Івано-Франківської області до 2015 р. тощо.

Загалом, ретроспективний аналіз програм соціально-економічного розвитку регіонів, де відповідно визначались і завдання стосовно їх гірських територій, свідчить про те, що протягом останнього десятиліття кожного року розроблялись і затверджувались десятки нових програм, фінансування яких вимагало значних бюджетних коштів. Відбувалось це з різних підстав: за ініціативи Кабінету Міністрів України, на виконання доручень Верховної Ради України, Президента України, Ради національної безпеки та оборони України. Прийняття у 2004 р. Закону України "Про державні цільові програми" [4] мало на меті впорядкування процесу розроблення і виконання державних цільових програм, однак його прийняття суттєво не вплинуло на поліпшення якості їх розробки та виконання. Важливість поліпшення правового регулювання цих питань для державотворчого життя країни підтверджується подальшою законопроектною активністю суб'єктів законодавчої ініціативи [5].

На сьогодні порядок розроблення та виконання державних цільових програм регулюється Постановою Кабінету Міністрів України № 10626 від 31.01.2007 р. та низкою наказів центральних органів виконавчої влади [6]. Проте проблема правового регулювання процесу формування державних цільових програм тісно пов'язана з необхідністю прийняття єдиного загальнодержавного стратегічного документа розвитку держави, через що відсутні чітко встановлені довгострокові пріоритети державної політики, на реалізацію яких мають бути спрямовані державні цільові програми. Правовими підставами для розробки такого документа у розвинених країнах світу слугують стратегічні орієнтири збалансованого розвитку відповідно до міжнародних рішень у Ріо-де-Жанейро (1992) [7] та Йоганнесбурзі (2002) [8]. Окрім того, необхідність розроблення документа зі стратегічними орієнтирами розвитку держави зумовлюється і зобов'язаннями, що взяті Україною після приєднання нею 19 квітня 2007 р. до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги [9].

Таким чином, на сьогодні в Україні створені певні правові умови для планування та реалізації соціально-економічного розвитку гірських територій, зокрема сформована відповідна інституційна інфраструктура, деякі норми продубльовані в кількох нормативних актах (наприклад, інструменти сталого розвитку територій, які можна використати і у випадку гірських територій) [10]. Тому подальше вдосконалення законодавства в цій сфері має бути спрямовано, насамперед, на усунення окремих прогалин її нормативно-правового забезпечення та врегулювання правовідносин, що виникають з огляду на необхідність забезпечення сталого розвитку гірських територій.

Так, важливого значення набуває удосконалення нормативно-правових засад вітчизняної регуляторної політики, насамперед у спосіб імплементації процедури

розробки проектів соціально-економічного розвитку саме гірських територій. Зазначене ще на стадії планування нормативно-правових актів в Україні суттєво зможе підвищити рівень ефективності запланованих заходів та сприятиме запобіганню прийняттю необґрунтованих управлінських рішень [11].

Потребує також значного удосконалення вітчизняна нормативно-правова база, за таким найбільш незабезпеченим функціональним складником соціально-економічного розвитку гірських територій, як ведення підприємницької діяльності. Так, на початок 2009 р. Україна у рейтингу Світового банку щодо сприятливості економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності перебувала на 145-му місці серед 180-ти країн [12]. Зауважимо, що такий стан економіко-правового забезпечення ведення підприємницької діяльності в державі, особливо є відчутним для гірських територій, тому вимагає значного покращення для забезпечення їх сталого розвитку.

Серед проблем соціально-економічного розвитку гірських територій, що потребують вдосконалення законодавчого вирішення, є: відсутність чіткої визначеності щодо пріоритетів екологічної політики та розпорошеність правових норм з цього питання серед чисельних актів (Закони України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки”, “Про охорону навколишнього природного середовища” (ст. 14, 15), “Про екологічну мережу України” (ст. 11), розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р. “Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року” тощо). Дуже низькою є ефективність правового забезпечення основних напрямів планування та використання інвестицій природоохоронного призначення на регіональному рівні. Тому досить важливо узагальнити та визначити пріоритети регіональної екологічної політики щодо гірських регіонів, скасувати законодавчі обмеження самостійності місцевих органів влади розподіляти бюджети регіонального екологічного фонду з урахуванням територіальних інтересів у створенні екологічно безпечного довкілля.

При розгляді нормативно-правового регулювання процесу розвитку гірських територій Західного регіону України важливе значення має врахування положень Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, що була прийнята 22 травня 2003 р. у Києві на 5-й Конференції Міністрів з охорони навколишнього природного середовища Європи “Довкілля для Європи” та ратифікована Верховною Радою України 7 квітня 2004 р. [13]. Доцільно взяти також до уваги Стратегію виконання Карпатської конвенції, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України в січні 2007 р. [14]. У цих документах окреслено коло існуючих проблем соціально-економічного розвитку гірських територій та запропоновані напрями їх вирішення, визначено уповноважені органи, їх компетенцію щодо реалізації запланованих заходів. Практичним інструментом реалізації соціально-економічної політики в гірських територіях цього регіону має бути державна програма сталого розвитку Українських Карпат. Вона має складатись виключно з пріоритетних інвестиційних проектів соціального, економічного, культурного та екологічного розвитку гірських територій з конкретними термінами виконання, обсягами та джерелами фінансування [15]. Цьому також буде сприяти залучення фінансових ресурсів Європейського Союзу та інших міжнародних організацій для вирішення проблем сталого розвитку гірських територій Карпат, зокрема їх української частини, що має принести в майбутньому відчутний економічний та соціальний ефект, стане реальною відповіддю на потреби населення високогірних територій України щодо підвищення рівня

життя. З боку Ради Європи, як запевнили керівники її структур, буде робитись все для реалізації прийнятих документів [16].

Доцільно зазначити, що успішний соціально-економічний розвиток гірських територій має забезпечуватися завдяки функціонуванню інститутів, які виконують у межах своїх повноважень такі функції: прийняття рішень, інформаційну та мотиваційну [17]. Ефективне забезпечення реалізації прийнятих рішень з питань розвитку гірських територій має складатись із сукупності інституційно-правових правил розподілу повноважень суб'єктів управлінської діяльності; інформаційна – інституційне забезпечення моніторингу політики у цій сфері; мотиваційна – правил та механізмів реалізації рішень державної гірської політики.

Актуальною проблемою нормативно-правового поля соціально-економічного розвитку гірських територій і надалі є неузгодженість прав і обов'язків місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, особливо на рівні областей, щодо окремих питань розвитку цих територій, що призводить до виникнення компетенційних суперечок. Наявність значної кількості делегованих повноважень позбавляє суб'єкти місцевого самоврядування організаційно-правової самостійності внаслідок того, що делеговані повноваження практично стають не правом, а обов'язком.

Необхідно також відзначити, що інформаційна база соціально-економічного розвитку гірських територій України є недостатньою і характеризується значними недоліками. Зокрема, неповною є система інформування громадськості, суб'єктів соціально-економічного середовища, а також органів влади щодо базових параметрів економіко-правового забезпечення розвитку гірських територій, прогнозу їх екологічних загроз. Інформаційна підсистема інституційного базису соціально-економічного розвитку гірських територій має передбачати також роботу щодо організації та періодичного проведення соціологічних опитувань з метою дослідження основних характеристик стану соціально-економічного комплексу цих територій.

З метою подолання цих та інших негативних тенденцій державного управління соціально-економічним розвитком гірських територій має вирішуватися проблема створення такої інституційної системи, яка б розмежовувала політичні та регуляторні функції держави. Відповідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку гірських територій України, важливе значення будуть мати такі принципи розвитку інституційної системи у цій сфері, як:

– демонополізація державного управління та залучення всіх суб'єктів системи сприяння їх соціально-економічному розвитку, створення альтернативних державним інститутів контролю;

– зниження рівня напруги в інституційній системі та невизначеності економіко-правового, суспільного і соціального середовища, досягнення компромісу різних суб'єктів управлінської діяльності;

– створення сприятливого середовища для збільшення інвестицій та найбільш раціонального і ефективного розвитку ресурсного потенціалу соціально-економічного комплексу гірських територій;

– упровадження незалежної соціальної експертизи законодавчих та інших нормативно-правових актів, що стосуються соціально-економічної політики [18].

Серед інституційних змін, що відбулись у 2010 р. та мають позитивно вплинути на соціально-економічний розвиток гірських територій, треба зазначити утворення Ради регіонів як консультативно-дорадчого органу при Президентові України [19]. Серед

завдань Ради регіонів особливого значення для активізації процесів регіонального розвитку мають: сприяння взаємодії та активізації співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування у виробленні механізмів подолання диспропорційності розвитку територій, підвищення рівня їх конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Такі цілі мають бути досягнуті через консолідацію взаємодії та узгодження заходів регіональних і місцевих органів влади у площині впливу на регіональний розвиток. Утворення Ради регіонів підводить законодавче підґрунтя для того, щоб питання регіонального розвитку, по-перше, не вирішувалися за залишковим принципом, а по-друге, – перестали бути виключно проблемою місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування та обмеженої кількості центральних органів виконавчої влади. Створення Ради регіонів у 2010 р. чи не вперше визначило статус регіональної політики як однієї з найважливіших складових державної політики [20].

Загалом доцільно, слід зазначити, що незважаючи на досить широкий перелік законів та нормативно-правових актів річного рівня, які регулюють сферу соціально-економічного розвитку гірських територій, система законодавчого забезпечення формування та реалізації державної політики розвитку гірських територій відповідно до кращого європейського та світового досвіду наразі так і не створена [21]. Чинні на сьогодні закони ухвалювались в різний час, на основі різних концепцій та вирішення локальних завдань і не стали взаємодоповнюючими та гармонізованими. Тому процес удосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення державної політики щодо соціально-економічного розвитку гірських територій в Україні триває й досі. Так, станом на 2011 р. залишається не прийнятим найбільш очікуваний Закон України “Про засади державної регіональної політики”, що має визначити механізми впливу держави на соціально-економічний розвиток регіонів; унормувати умови та напрямки взаємодії держави і регіонів, систему стимулювання розвитку їх депресивних, зокрема гірських, територій. Робота щодо прийняття цього закону триває – проект закону України “Про засади державної регіональної політики” [22] зареєстровано у Верховній Раді України і проходить його обговорення в парламентських комісіях із залученням також провідних спеціалістів у галузі правових проблем реформування державної політики розвитку гірських територій.

Удосконалення правового забезпечення соціально-економічного розвитку гірських територій вимагає необхідність узгодження всіх законодавчих актів у сфері політики їх розвитку, та механізми їх вирішення передбачається відобразити у новому законі “Про розвиток гірських територій в Україні”. У ньому, на основі опрацювання світового досвіду розвитку гірських районів, мають бути закладені регламентуючі норми для запобігання поглибленню соціально-економічного занепаду гірських районів, створення належних умов для розвитку гірської території, а не окремих населених пунктів. Уся система нормативно-правових актів, що прямо чи опосередковано регулюють питання соціально-економічного розвитку гірських територій, має бути кодифікована, наприклад, через ухвалення Гірського кодексу, який би забезпечував узагальнене та системне регулювання вищезначеної групи суспільних відносин та особливостей території.

Таким чином, пріоритетними напрямками інституційного та нормативно-правового забезпечення сталого розвитку гірських територій України мають стати: наявність відповідної правової бази, що унормовує реалізацію стратегії соціально-економічного розвитку гірських територій; визначення мети (цілей) управлінської

діяльності щодо розвитку гірських територій; фінансове забезпечення реалізації програм соціально-економічного розвитку гірських територій; визначення інститутів, відповідальних за реалізацію стратегії і планів соціально-економічного розвитку гірських територій.

Література

1. Носова О. В. Институциональная система в Украине: проблемы и перспективы развития (теоретический подход) / О. В. Носова // Ойкумена [Текст] : альм. сравн. исслед. полит. ин-тов, соц.-эконом. систем и цивилизаций. — 2007. — Вып. 5. — С. 18, 19.
2. Сergyogina С. Г. Регіоналізм у політико-правовій практиці України / С. Г. Сergyogina // Правові проблеми реформування регіональної влади [Текст]. — Х. : [б. в.], 2002. — С. 18.
3. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава [Електронний ресурс] : Програма економічних реформ Президента України на 2010 – 2014 роки (версія для обговорення від 02.06.2010 р.). — Режим доступу : www.president.gov.ua.
4. Про державні цільові програми : Закон України № 1621-IV від 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України [Текст]. — 2004. — № 25. — Ст. 352.
5. Про державне прогнозування та стратегічне планування [Електронний ресурс] : проект закону України № 6042 від 05.02.2010 р. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua; Про державне прогнозування та стратегічне планування в Україні [Електронний ресурс] : проект закону України № 6198 від 16.03.2010 р. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.
6. Про затвердження порядку розроблення та виконання державних цільових програм: постанова Кабінету Міністрів України № 106 від 31.01.2007 р. // Офіційний вісник України [Текст]. — 2007. — № 8. — Ст. 313; Про затвердження порядку обліку державних цільових програм: наказ Міністерства економіки України № 250 від 31.07.2007 р. // Офіційний вісник України [Текст]. — 2007. — № 62. — Ст. 2444, Про Порядок обміну інформацією між виконавцями державних цільових програм та координації цієї роботи: наказ Міністерства економіки України № 1367 від 04.12.2009 р. // Офіційний вісник України [Текст]. — 2009. — № 101. — Ст. 3567.
7. Повестка дня на XXI век [Электронный ресурс] : принята Конференцией ООН по окружающей среде и развитию (3 – 14 июня 1992 года, Рио-де-Жанейро). — Режим доступа : www.un.org/Russian/conferep/wssd/agenda21.
8. Йоханнесбургская декларация по устойчивому развитию [Электронный ресурс] : принята на Всемирной встрече на высшем уровне по устойчивому развитию (26 августа – 4 сентября 2002 г., Южная Африка, Йоханнесбург). — Режим доступа : www.un.org/Russian/document/declarat/decl_wssd.html.
9. Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги : Указ Президента України № 325 /2007 від 19.04.2007 р. // Офіційний вісник України [Текст]. — 2007. — № 31. — С. 10.
10. Про планування і забудову територій : Закон України // Відомості Верховної Ради [Текст]. — 2000. — № 31. — Ст. 250.
11. Про формування і реалізацію державної регіональної політики [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2010 р. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.

12. Doing business in 2009: How to reform. Comparing regulations in 182 economies [Electronic resource] / The International Bank of Reconstruction and Development. — Access mode : www.nbu.gov.ua/portal/socgum/sp/20093/24.pdf.

13. Рамкова Конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат // Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища [Текст]. — Чернівці : Зелена Буковина, 2004. — Т. 10. — С. 311—315.

14. Стратегія виконання Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 11-р від 16.01.2007 р. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.

15. Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону [Текст] / за ред. М. Голубця. — Львів : Полі, 2007. — 286 с.

16. Там само.

17. Neuberger E. Comparative economic systems: a decision-making approach / Egon Neuberger // Duffy, with the collaboration of Alan A. Brown, F. Reed Johnson, Joseph A. Licari [Text]. — Boston : Allyn and Bacon, 1976. — 378 p.

18. Шевчук П. І. Соціальна політика [Текст] / П. І. Шевчук. — Львів : Світ, 2003. — С. 307.

19. Про Раду регіонів : Указ Президента України № 553 від 09.04.2010 р. // Офіційний вісник України [Текст]. — 2010. — 23 квіт. — № 27.

20. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку [Текст] : монографія / за заг. ред. А. В. Єрмолаєва. — К. : НІСД, 2010. — С. 259.

21. Кравців В. С. Гірська політика: міжнародні акти та світовий досвід [Текст] / В. С. Кравців, Ю. І. Стадницький / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. — Львів : [б. в.], 2005. — 50 с.

22. Про засади державної регіональної політики [Електронний ресурс] : проект закону України № 6462 від 31.05.2010 р. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.

S.Kryshitanovych

THE PRIORITY AREAS OF INSTITUTIONAL AND LEGAL ENSURING OF MOUNTAIN AREAS DEVELOPMENT IN UKRAINE

The institutional and legal ensuring of mountain areas development in Ukraine are analyzed. Current situation and existing problems of its solving are highlighted. Ways of increasing efficiency of institutional and legal ensuring of mountain areas development in Ukraine are given.

Key words: public administration, plans, programs, government strategy, socio-economic complex, legal acts, Ukraine.